

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Робоча програма навчальної дисципліни

Національно-етнічні проблеми в міжнародних відносинах
(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти другий (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма: «Міжнародні відносини»

спеціалізація:

вид дисципліни: вибіркова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“30” серпня 2022 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Миколенко Дмитро Валерійович, доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від “26” серпня 2022 року, № 1

Завідувачка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

(підпис)

Людмила НОВІКОВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми: «Міжнародні відносини» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Гарант освітньої програми «Міжнародні відносини»

Євгенія СОЛОВИХ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “29” серпня 2022 року, № 1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

_____ (підпис)

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Національно-етнічні проблеми міжнародних відносин» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» підготовки бакалавра спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – ознайомлення студентів з впливом етнонаціонального чинника на міжнародні відносини у регіональному і глобальному вимірі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

Формування таких загальних компетентностей

ЗК5 – уміння виявляти та вирішувати проблеми;

ЗК8 – здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті;

ЗК10 – здатність діяти відповідально, проявляти громадянську свідомість, відповідати за якість виконаної роботи.

Формування наступних фахових компетентностей

ФК2 – здатність розуміти міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;

ФК6 – розуміння основ сучасного міжнародного права та його впливу на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав;

ФК11 – розуміння характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав;

ФК17 – здатність здійснювати всебічний аналіз причин і наслідків сучасних міжнародних конфліктів.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-
Семестр	
7-й	-
Лекції	
16 годин	-
Семінарські заняття	
16 годин	-
Лабораторні заняття	
-	
Самостійна робота	
58 годин	-
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти мають досягти таких результатів навчання:

ПРН3 – знання про природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях;

ПРН5 – розуміння принципів використання теоретичних знань з міжнародних відносин, зовнішньої політики, міжнародної безпеки та конфліктів, міжнародної регіоналістики при вирішенні практичних завдань;

ПРН10 – уміння збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав;

ПРН27 – здійснювати всебічний аналіз причин і наслідків сучасних міжнародних конфліктів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретична основа дисципліни. Термін «етнос» і «нація». Поняття «Політична нація». Етнос і нація як суб'єкт і об'єкт міжнародних відносин. Ентоні Сміт про нації.

Тема 2. Етнонаціональні кордони та цивілізаційні фронтири. Зміст концепції С. Гантінгтона. Проблема (не)співпадіння понять. Співвідношення понять цивілізація – нація.

Тема 3. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах. Поняття «націоналізм» і «шовінізм»: компаративний аналіз термінів. Різновиди націоналізму. Історичні приклади.

Тема 4. Імперія та етнічність. Багатонаціональні й колоніальні імперії в історичній ретроспективі. Національні рухи як чинник руйнації імперії. Бездержавницькі етноси як суб'єкти і об'єкти міжнародних відносин.

Тема 5. Формування політичної нації на основі поліетнічних суспільств: зовнішні виклики. Особливості націотворення в різних країнах світу. Міжнародний фактор у внутрішньому етнонаціональному конфлікті.

Тема 6. Регіональних і глобальних вимір етнонаціональних проблем. Роль наднаціональних організацій у вирішенні міжетнічних проблем. Регіональні і глобальні держави-лідери як учасники етнонаціональних конфліктів.

3. Структура дисципліни навчальної

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		лек.	с. з.	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Теоретична основа дисципліни	10	2				8
Тема 2. Етнонаціональні кордони та цивілізаційні фронтири	12	2				10
Тема 3. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах	12	2				10
Тема 4. Імперія та етнічність	12	2				10
Тема 5. Формування політичної нації на основі поліетнічних суспільств: зовнішні виклики	12	2				10
Тема 6. Регіональний і глобальний вимір етнонаціональних проблем	32	6	16			10
Усього годин	90	16	16			58

4. Семінарські заняття за темою

«Регіональний і глобальний вимір етнонаціональних проблем»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Етнічний конфлікт у Руанді: міжнародні аспекти проблеми 1. Передісторія збройного протистояння 2. Регіональний вимір конфлікту 3. Роль наддержав і міжнародних організацій у врегулюванні протистояння	2
2	Національний рух тибетців у міжнародному вимірі 1. Основні етапи розгортання між КНР і Тибетом 2. Позиція провідних держав світу щодо конфлікту 3. Конфлікт на сучасному етапі	2
3	Внутрішньополітичні протиріччя на Кіпрі у регіональному і	2

	глобальному вимірі 1. Міжнародний чинник у ескалації конфлікт. 2. Інтереси держав світу щодо Кіпру. 3. Роль міжнародних організацій у врегулюванні конфлікту.	
4	Етнонаціональний склад населення Судану і Південного Судану. Зовнішній чинник як причини внутрішнього дисбалансу 1. Етнічний склад населення Судану 2. Причини відділення Південного Судану 3. Роль зовнішнього чинника у внутрішніх процесах країни	2
5	Чому РФ підтримує сепаратизм? 1. Концепція «руського мира» 2. Роль РФ у Придністровському, Абхазькому і Південноосетинському конфлікті 3. Анексія Криму і підтримка сепаратизму на Донбасі	2
6	Реакція світової спільноти на Каталонський сепаратизм 1. Причини сепаратизму 2. Основні етапи розвитку національного руху 3. Сучасний стан проблеми у міжнародному вимірі	2
7	Лівійська громадянська війна у міжнародному вимірі 1. Характеристика протидіючих сторін 2. Етапи конфлікту 3. Перспективи врегулювання конфлікту	2
8	Косовська проблема у міжнародному розрізі 1. Передісторія сербсько-албанського конфлікту 2. Позиція Белграда та інших держав світу щодо (не)визнання незалежності Косово 3. Сучасний стан проблеми	2
Усього годин		16

4. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види та зміст роботи	Кількість годин
1	Вивчення літератури з теми «Теоретична основа дисципліни» Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. Посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, М. П. Требіна. Х. : Право, 2016. 540 с. - встановити зміст поняття «нація»; - розкрити поняття «етнос».	8

2	<p>Вивчення літератури з теми «Етнонаціональні кордони та цивілізаційні фронтири»</p> <p>Концепція «конфлікту цивілізацій» С.Гантінгтона. URL: http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/69.htm</p> <ul style="list-style-type: none"> - де на сьогодні проходять цивілізаційні фронтири - на перетині яких цивілізацій найбільше гарячих точок? Чому? 	10
3	<p>Вивчення літератури з теми «Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах»</p> <p>Дефініції. URL: http://litopys.org.ua/gellner/gel02.htm</p> <ul style="list-style-type: none"> - розкрийте зміст поняття «шовінізм» - назвіть види націоналізму 	10
4	<p>Вивчення літератури з теми: «Імперія та етнічність»</p> <p>Майборода О. М. Етнічність у міжнародній системі / О.М.Майборода. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. 408 с.</p> <ul style="list-style-type: none"> - дайте визначення поняттю імперія - назвіть види імперії 	10
5	<p>Вивчення літератури з теми: «Формування політичної нації на основі поліетнічних суспільств: зовнішні виклики»</p> <p>Лемко І. Політична нація. Нація – політична чи етнокультурна? https://zaxid.net/politichna_natsiya_natsiya_politichna_chi_etnokulturna_n1108565</p> <ul style="list-style-type: none"> - що таке «політична нація»? - які зовнішні чинники стоять на заваді процесу націотворення? 	10
6	<p>Вивчення літератури з теми: «Регіональний і глобальний вимір етнонаціональних проблем»</p> <p>Лікарчук Н. Основні аспекти етнічних конфліктів. URL: http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/233220/232014</p> <ul style="list-style-type: none"> - назвіть етнонаціональні конфлікти, які відбуваються сьогодні - які причини їх зумовили? 	10
Разом		58

6. Індивідуальні завдання

не передбачені планом

7. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП представлено у таблиці

Шифр ПРН (відповідно до ОНП)	Результати навчання (відповідно до ОПП)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
ПРН3	знання про природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	Лекція з фактичним матеріалом про міжнародні відносини у різних регіонах світу, а також характер взаємовідносин між різними країнами. Знання студентів закріплюються і поглиблюються на семінарських заняттях із застосуванням платформи Padlet, де студенти працюють у командах. Вони самостійно шукають інформацію, яка дозволяє глибше розуміти взаємини між різними країнами світу і природу конфліктів, а потім презентують її.	Робота студентів оцінюється на семінарських заняттях, також за підсумками залікової роботи.
ПРН5	розуміння принципів використання теоретичних знань з міжнародних відносин, зовнішньої політики, міжнародної безпеки та конфліктів, міжнародної регіоналістики при вирішенні практичних завдань.	На семінарських заняттях студенти вчаться застосовувати теоретичні знання при вирішенні практичних завдань, готуючи одноосібні і колективні доповіді про воєнні конфлікти, а потім презентуючи її.	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками залікової роботи.
ПРН10	уміння збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав	Знання студентів закріплюються і поглиблюються на семінарських заняттях із застосуванням платформи Padlet, де студенти працюють у	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками залікової роботи.

		командах. Вони самостійно шукають інформацію, яка дозволяє глибше розуміти взаємини між різними країнами світу і природу конфліктів, а потім презентують її. Після цього вони презентують власний проєкт.	
ПРН27	здійснювати всебічний аналіз причин і наслідків сучасних міжнародних конфліктів.	На семінарських заняттях студенти вчаться здійснювати всебічний аналіз причин і наслідків сучасних міжнародних конфліктів, беручи участь у дискусіях.	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками залікової роботи.

8. Методи контролю

1. Участь у семінарських заняттях. Усна відповідь на представлені у програмі питання. Максимальна сума балів, яку може отримати студент за підсумками семінарських занять – 60 балів, 7,5 – за кожне. Бали нараховуються за активну участь в обговоренні представлених питань, дискусію, відповіді на основні і додаткові запитання.

2. Підсумковий дворівневий контроль. Письмова відповідь на представлені у програмі питання. Час виконання – 60 хвилин. Кількість питань – 2. Максимальна кількість балів передбачена за відповіді на кожне запитання складає 20 і 20 балів. Відповідно – максимальна кількість балів за залік дорівнює 40 балам.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Залік	Сумма	
Поточний контроль самостійної роботи на семінарських заняттях							Разом			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	60	40	100
7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5			

Критерії оцінювання

Семінарські заняття

Оцінка 7–7,5 балів передбачає повне і впевнене засвоєння матеріалу, знання основних джерел і додаткової літератури, вміння аналізувати й узагальнювати, порівнювати, оцінювати, пояснювати факти на основі здобутих із різних джерел знань, користуватися науковою термінологією.

5–6 бали виставляється за впевнене засвоєння питання, вміння логічно будувати відповідь, робити аргументовані висновки, аналізувати матеріал. А також за умови, якщо студент припустився незначних помилок або зробив не зовсім повні висновки.

1–4 балів передбачає часткове висвітлення змісту теоретичних питань та недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань. При цьому студент не вміє логічно мислити. Поставлене завдання виконане ним не повністю, але у його відповідях продемонстроване розуміння основних положень матеріалу навчальної дисципліни.

0 балів виставляється, якщо студент не засвоїв матеріал курсу.

Залікова робота

Оцінка 35–40 балів передбачає повне і впевнене засвоєння програми курсу, знання основної і додаткової літератури, вміння аналізувати й узагальнювати матеріал, порівнювати, оцінювати, пояснювати факти на основі здобутих із різних джерел знань, користуватися науковою термінологією.

30–34 бали виставляється за впевнене засвоєння курсу, уміння логічно будувати відповідь, робити аргументовані висновки, аналізувати матеріал. А також за умови, якщо студент припустився незначних помилок або зробив не зовсім повні висновки.

20–29 балів передбачає виконання всіх вимог до оцінки «В», за наявності принципових помилок при викладенні засвоєного матеріалу або неповних висновків.

10–19 балів виставляється за часткове висвітлення змісту теоретичних питань та недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань. При цьому студент не вміє логічно мислити. Поставлене завдання виконане ним не повністю, але у його відповідях продемонстроване розуміння основних положень матеріалу навчальної дисципліни.

1–9 балів передбачає виконання всіх вимог до попередньої оцінки, а також, коли у студента виникають проблеми навіть з відтворенням основного матеріалу курсу.

0 балів виставляється, якщо студент не засвоїв матеріал, передбачений програмою курсу.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої системи оцінювання	для дворівневої системи оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70 – 89	добре	
50 – 69	задовільно	
1 – 49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Бенедикт Андерсон; пер. з англ. К.: Критика, 2001. 271 с.
2. Дефініції. URL: <http://litopys.org.ua/gellner/gel02.htm>
3. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. Посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, М. П. Требіна. Х. : Право, 2016. 540 с.

Допоміжна література

1. Андріянова Н. М. Трансформація діяльності НАТО після закінчення "холодної війни". Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2018. № 1. С. 113–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpcvds_2018_1_21
2. Водотика Т. Теорія фронтиру та її пізнавальні можливості у контексті історичної регіоналістики. URL: http://history.org.ua/JournALL/regions/regions_2012_6/8.pdf
3. Концепція «конфлікту цивілізацій» С.Гантінгтона. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/69.htm>
4. Лікарчук Н. Основні аспекти етнічних конфліктів. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/233220/232014>
5. Майборода О. М. Етнічність у міжнародній системі. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. 408 с.
6. Стичинська А. Військово-політичне прогнозування як умова забезпечення національної безпеки держави. URL: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/1309/1302>
7. Armstrong J. Nations before Nationalism. Chapel Hill (N.C.), 1982. vii, 410 p.
8. Bailey K. Sociology and the New Systems Theory: Toward a Theoretical Synthesis. New York, 1994.
9. Berghe P., van den. The ethnic Phenomenon. New York: Elsevier, 1982.

10. Bondow D. The U.S. Role in Kosovo / Doud Bondow // CATO Institute. 1999.– Marde 10 // Электронный ресурс [Режим доступа: <http://www.cato.org/publications/congressional-testimony/ us-role-kosovo>]
11. Buckley W. Sociology and modern Systems Theory. Englewood Cliffs (N.J.), 1967.
12. Cagnon V. Ethnic Nationalism and International Conflict // International Security. 1994–1995. Vol. 19, № 3. P. 130–167.
13. Ethnic Conflict in International Relations / Suhrke Astrid; Noble Lela Garner, editors. New Uork: Praeger Publishers, 1977. 264 p.
14. Ethnic Diversity and Conflict in Eastern Europe / P.Brass, ed. Santa Barbara (Caliph). Oxford, 1980.
15. Ethnic Identities in a Transnational World. – Westport (Conn.). London, 1981.
16. Ethnic Identity: Cultural Continuity and Change. Palo Alto (Calif.), 1975.
17. Ethnicity and Nation Building. – Beverly Hills. London, 1974. Ethnicity: INTERCOCTA Glossary: Concepts and Terms Used in Ethnicity Research / Ed. by Tred W. Riggs. Paris, 1985.
18. Gellner E. Nations and Nationalism. Oxford, 1983.
19. Kim, Kyung hyun. Multiculturalism and the Roman Empire // Kyung hyun Kim // Электронный ресурс [Режим доступа: www.waseda.jp/prj-med_inst/bulletin/bull05/05-16kim.pdf]
20. Kotze D. Nationalism: A Contemporary study. Cape Town, 1981.
21. Linden K., van der. A Grounded Approach to the Study of Complex Systems // World Futures. 2006. № 62. P. 491–497.
22. Lobell S, Mauceri Ph. Ethnic Conflict and International Politics : Explaining Diffusion and Escalation / Steven Lobell, Philip Mauceri. London, Palgrave Macmillan, 2004.
23. Marger M. Race and Ethnic Relations. Belmont (Calif), 1985.
24. Miller Jessi, Miller James. Greater than the Sum of its Parts. I: Subsystems which Process both Matter – Energy and Information / Jessi Miller, James Miller // Behavioral Science. 1992. № 37. P. 1–38.
25. Modern Diasporas in International Politics / Gabriel Sheffer, ed. London-Sydney: Croom Helm, 1986. 349 p.

26. «Nation and State» in Europe. London, 1980.
27. Nationalist Movements / A.Smith, ed. London–Basingstoke, 1976.
28. Parpola S. National and Ethnic Identity in the Neo-Assyrian Empire and Assyrian Identity in Post-Empire Times // Journal of Assyrian Academic Studies. 2004. Vol. 18, № 2. PP. 5–22 // Электронный ресурс [Режим доступа: http://jaas.org/edocs/v18n2/Parpola-identity_Article%20-Final.pdf]
29. Parsons T. Social systems // International Encyclopedia of the Social Sciences. – New York, 1968. Vol. 15. P. 461.
30. Roman Imperialism. Post-colonial perspectives / Ed. by Jane Webster and Nish Cooper. Leicester: University of Leicester, School of Archaeological Studies, 1996. 144 p. // Электронный ресурс [Режим доступа: http://www.academia.edu/666970/Greeks_Romans_and_Others_problems_of_colonialism_and_ethnicity_in_southern_Italy] Ryan
31. S. Ethnic Conflict and International Relations. / Stephan Ryan. Brookfield, Vermont: Dartmouth Publishing, 1990. 200 p.
32. Seton-Watson H. Nations and States. An Inquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism. London, 1977.
33. Shain Y., Barth A. Diasporas and International Relations Theory / Yossi Shain and Aharon Barth // International Organization. 2003. Vol. 57, No. 3. P. 449–479.
34. Smith A. The ethnic revival in the modern world / A.Smith. Cambridge UP, 1981. – 240 p.
35. Smith A. Nationalism in the Twentieth Century. Oxford, 1979.
36. Speiser E.A. Some Factors in the Collapse of Akkad // Journal of the American Oriental Society. 1952. Vol. 72, № 3. P. 97–101 // Электронный ресурс [Режим доступа: http://rbedrosian.com/Ref/Speiser/Speiser_1952_Collapse_Akkad.pdf]
37. Spek R.J., van der. Multi-ethnicity and ethnic segregation in Hellenistic Babylon // Ethnic Constructs in Antiquity. The Role of Power and Tradition. Ed. by T. Derks and N. Roymans S. Amsterdam: Amsterdam UP, 2009. P. 101–116 // Электронный ресурс [Режим доступа: www.academia.edu/807831]

38. Tiryakian E. Nationalism and modernity // *New Nationalism of the Developed West*. – Boston ets., 1985. P. 65–66.
39. Weiss K. The Soviet Involvement in Ogaden War // *Professional Paper 269 / February 1980. 5 p.* // Електронний ресурс [Режим доступу: <http://www.cna.org/sites/default/files/research/5500026900.pdf>]

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

<https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=3579>

11. Особливості навчання за денною формою в умовах дії обставин непоборної сили

В умовах дії форс-мажорних обставин освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання, або повністю дистанційно в синхронному режимі. Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень із заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Військово-політичні проблеми міжнародних відносин», режим доступу:

<https://dist.karazin.ua/moodle/mod/assign/view.php?id=102796>